

Р. А. Калюжний,

доктор юридичних наук, професор
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4694-7764>

В. Ю. Олещенко,

кандидат наук з державного управління
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1490-8875>

ПРАВОВА ПРИРОДА ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНЦЕПТ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mails: verona21.ua@gmail.com, rostyslav.kaliuzhnyi@npp.nau.edu.ua

Метою статті є дослідження правової природи громадянських прав. Методи дослідження: застосовано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання, зокрема: системно-структурний метод, метод спостереження, метод узагальнення, методи аналізу та синтезу. Результати авторами зроблено висновок, що громадянські права мають досить складну правову природу, щоб надати їм єдину загальну характеристику. Проте, за результатами дослідження, можна визначити наступні особливості: 1. Громадянські права є правами, що забезпечують невтручання з боку держави, але, водночас, без держави, яка визначає правовий статус особи, ці права неможливо реалізувати. 2. В залежності від прав, які реалізує особа, вона може перебувати у різних статусах - негативний (або вільний), активний, позитивний статус особи. 3. Громадянські права мають декларативний характер. Не важливо, чи використовує людина їх, чи утримується від їх використання, вони завжди мають бути під охороною держави.

Обговорення: визначено, що складна правова природа громадянських прав створює обмежені можливості щодо їх тлумачення та класифікації і подальшого захисту. Також, встановлено, що громадянські права – це права з довготривалою та складною історією їх становлення, що має бути враховане у сучасних законодавчих змінах. Складна правова природа громадянських прав спричиняє відсутність єдиного загально визначеного термінологічного тлумачення громадянських прав, а також їх класифікації. У свою чергу, це має негативний вплив на можливість захисту цих прав, а також проведення моніторингових досліджень вимірювання рівня забезпечення та кількості порушень. Необхідним є проведення подальших досліджень у зазначеному напрямі.

Ключові слова: громадянські права; правова природа; покоління прав людини; права першого покоління; правовий статус особи.

Постановка проблеми та її актуальність.

Відповідно до Щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році, найбільша кількість звернень стосувалася питань порушення громадянських прав (54,7% від загальної кількості звернень). У порівняння, найбільш критичні, на нашу думку, такі права як соціальні

права (13,8%), права дитини (4,2%), особисті права (4,7%), на диво, отримали найменшу кількість звернень [11]. Якщо переводити ці відсотки у цифри, то за даними доповіді, загальна кількість звернень становила 40 733 звернень. Отже, кількість звернень щодо порушених громадянських прав становить 22 281 звернень. І це тільки ті офіційні дані, що має держава. Проте, як відомо, активність нашого суспільства щодо

залучення держави до вирішення суспільних, правових, громадянських проблем є досить низькою. Цікавим є те, що дані показники не зросли чи зменшилися у зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну. За даними Щорічної доповіді Омбудсмана України, у 2021 році кількість звернень щодо порушення громадянських прав становило 38 082 – 57% від загальної кількості заявників. Такий відсоток зберігається з 2018 року [12]. Отже, це приводить до висновку про те, що стан дотримання та забезпечення громадянських прав є внутрішньою справою держави і такі показники кількості їх порушень є відображенням прогалин державної політики у цьому напрямі. Зовнішні виклики лише підкреслюють або посилюють проблему забезпечення громадянських прав.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. На доктринальному рівні окремі аспекти правової природи та їх сутнісного змісту громадянських прав досліджували такі науковці: М.І. Козюбра, О.І. Зозуля, Ю.Л. Юринець, Ю.М. Тодика, М.М. Антонович, В.В. Кравченко, В.В. Копейчиков, П.М. Рабінович, А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, О.Р. Дашковська, Т.О. Софіюк, Т.О. Матвєєва, Н.Л. Mencken, К. Vasak та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із зазначеною вище Щорічною доповіддю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році, кількість звернень про порушення громадянських прав становить 54,7% - 19 916 звернень. Аналізуючи зазначену доповідь, нами встановлено, що основною тематикою звернень у сфері громадянських прав є питання: права військовиків – 10243 звернень, інформаційні права – 4987 звернень, процесуальні права та права в місцях несвободи – 3446 звернень, право на громадянство – 639 звернень, свобода пересування – 298 звернень, права людини на ТОТ України – 205 звернень, захист громадян за кордоном – 92 звернень, свобода застосування мови – 6 звернень. Також, на офіційному сайті Уповноваженого ВРУ з прав людини у розділі напрямів діяльності «громадянські та політичні права» виділено лише три напрями: право на інформацію, право на судовий захист, право на звернення громадян. Це не є вичерпний перелік прав,

що складає групу громадянських прав. Тому, вже на етапі аналізу джерел дослідження виникає колізія. Постає питання які саме права віднесено до громадянських.

Згідно з традиційною класифікацією поколінь прав людини, яка була запропонована К. Васаком, громадянські права становлять перше покоління прав людини. Дана класифікація є не лише відображенням історичного часового розвитку юридичної думки та процесів (якщо ми розуміємо призначення нормотворчості як реакцію на суспільні та політичні виклики), як поширено на сьогодні, вважає більшість юристів. Первинно, у концепцію поколінь прав К. Васаком вкладалась лібертарна концепція прав людини, що відображає ідеологію Французької буржуазної революції - першої революції, яка поклала початок демократичних та політичних змін, проголошуючи ідеї свободи, рівності та братерства [13]. Тому, кожне покоління прав має свою специфічну правову природу і саме цей чинник, не часовий, має вкладатися у подальші пропозиції або продовження пропонованих класифікацій прав людини.

До першого покоління прав людини (громадянські та політичні права) були віднесені: право на життя, свободу й безпеку, совісті та релігії, рівність перед законом; право на гласний розгляд справи незалежним і неупередженим судом, вільний вибір місця проживання і пересування, право на притулок від переслідування, свобода думки та висловлень, мирних зборів, неприпустимість катування та інших жорстоких форм поведіння, свобода від втручання в особисту кореспонденцію і таємність, право на участь в управлінні державними справами, право не бути позбавленим власності, право мати власність тощо [9]. Тобто, по суті, права, які відображають і закріплюють свободу та автономію особи від держави, суспільства та інших індивідів. Ми погоджуємося з думками науковців про те, що саме свобода людини та її вимір (визначення меж) є джерелом права і основною метою його існування. На думку О.Р. Дашковської: «свобода – це властивість, яка визначально і природно притаманна людям і виділяє їх зі світу інших живих істот, тому права людини не породжуються державою, а існують через взаємне визнання свободи та поваги членів суспільства один до одного. У цьому сенсі права людини є

природними, бо вони формуються незалежно від волі держави, значно раніше від їх офіційного закріплення в законі, є невідчужуваними, оскільки держава не може їх скасувати або обмежити» [2, с. 4]. Із цього твердження можна зробити наступні висновки про правову природу прав першого покоління, до яких відносяться саме громадянські права. По-перше, громадянські права є природними правами. У теорії права, прийнято розуміти природні права, як такі, що надані людині від природи, а не «створені» державою чи законом, які є невід'ємними та невідчужуваними від особистості, незалежно від її приналежності до статі, раси, релігії, походження тощо. Водночас, можна стверджувати, що природне походження цих прав має також свою специфіку. Наприклад, право людини на життя, свободу, безпеку тощо виникає ще до моменту її народження. Юридична заборона штучного переривання вагітності, заборона рабства – є юридичними гарантіями для ще ненародженої дитини того, що ці права їй вже гарантуються та охороняються державою. Такі права мають безпосередній зв'язок з людською, біологічною природою людини. Натомість, такі права як право на участь в управлінні державними справами, право мати власність виникають у людини у зв'язку з її соціальним статусом (громадянин, апатрид, біпатрид). У даному випадку, для реалізації громадянських прав недостатнє просто життя людини та її народження. Реалізація цих громадянських прав обумовлює наявність певних юридичних фактів (досягнення відповідного віку, наявність громадянства або приналежності до громадянства іншої країни) та необхідності виконання, визначених державою, процедур, що мають юридичне значення.

У Преамбулі Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зазначено, що громадянські права впливають з властивої людській особі гідності; визнання властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру [5]. В юридичній енциклопедії громадянські права і свободи мають таке визначення - права і свободи, які визнають правовий статус громадянина з погляду можливостей його участі в усіх сферах життя держави і суспільства [1, с. 38]. З самого термінологічного визначення «громадянські права», можна стверджу-

вати про коло прав, які виникають у людини відносно її соціального (правового) статусу громадянина. І хоч ми говоримо про те, що ці права мають природне походження, проте, для їх існування і визнання вони мають мати офіційний характер - юридичний, а не моральний чи звичаєвий. Це призводить до логічного висновку про те, що такі права потребують існування держави. Сучасною правовою доктриною сформовано думку про те, що держава не створює, а лише закріплює громадянські права людини, конкретизує та класифікує їх, визначаючи межі свободи (прав) індивіда відносно інших індивідів, визначає межі та характер втручання держави щодо гарантій та захисту таких прав. Ця ідея прослідковується у філософських працях Дж. Локка. «Держава - сукупність людей, які об'єдналися в єдине ціле під егідою встановлених ними ж законів і створили особливі органи для залагодження конфліктів та покарання порушників законів. Об'єднуючись у державу на основі суспільного договору, народ сам визначає обсяг прав, який їй делегується. Державі надається стільки політичної влади, скільки необхідно для забезпечення природних прав і політичних свобод громадян» [3]. Ця ідея постала обґрунтуванням «природного стану», за яким права і свободи людини існують до появи держави. Але держава – це саме та організація, яка може захистити ці права: «будь-який закон потребує гарантій. Закон природи, що пропонує мир і безпеку, перестає діяти, якщо його ніхто не охороняє й не карає порушників цього закону» [3].

Щодо особливої природи громадянських прав, по-друге, можна стверджувати, що вони мають свою специфіку у контексті участі держави для їх реалізації, гарантії та захисту. Із вищезазначеного, можна говорити про те, що громадянські права є негативними правами, тобто такими, які передбачають максимальне невтручання держави у їх реалізацію. Але, тут варто зазначити, що неможна лише обмежуватися виключно розумінням негативних прав. Г. Еллінек виділяє чотири статуси особи - *status negativus sive status libertatis* (негативний (або вільний) статус), *status passivus* (пасивний статус особи), *status activus* (активний статус особи), *status positivus* (позитивний статус особи) [10]. Статус *negativus* передбачає наявність в

особи негативних прав та обмеження держави та інших індивідів щодо втручання у сферу індивідуальної свободи та власного вибору, і розпорядження цією свободою. До таких прав відносять: право на життя, на свободу й особисту недоторканість, недоторканість приватного життя, в тому числі житла та кореспонденції, повагу до особистої гідності, честі й доброго імені, право мати майно у власності, право на свободу розпоряджатися власністю, а також свободу совісті та віросповідання, слова, друку, інформації, думки, переконань, зібрань і об'єднань, праці й іншої економічної діяльності тощо [2].

Такі громадянські права, як право на судовий та адміністративний захист, на протидію негативним правам, передбачають активні дії від держави та представників владних повноважень відносно реалізації цих прав, що обумовлює так званий позитивний статус (*status positivus*). Без активних дій держави або її представників неможливо реалізувати ці права.

Активний статус охоплює такі громадянські права, як: право обирати та бути обраним, право на участь у референдумі, право на доступ до державної служби, право на петиції. Тобто, такі права, які передбачають активну участь громадян, безпосередньо через реалізацію своїх прав, у формуванні державних органів, здійсненні державної влади, прийнятті рішень державного характеру, наділення публічно-владними повноваженнями, можливість впливу на владу та діяльність держави.

Тобто, по суті, громадянські права становлять складну групу свобод, прав та можливостей людини, які, за різними критеріями визначають різні вимоги як для людини, так і для держави у тому, щоб ці права набули юридичної сили. Вони є вираженням такої свободи людини, яка забезпечує незалежність особи від держави. Аналізуючи правову природу громадянських прав, вони є домаганням свободи (звідси декларативність характеру). Наприклад, права другого покоління, соціальні, економічні і культурні, є вираженням домагання благ. Тобто, коли особа є не лише носієм закріплених та недоторканих прав, а також «споживачем» державних послуг. Тому, у даному контексті, з одного боку, громадянські права виступають як закріплені та гарантовані права людини, а з іншого

боку, вони виступають орієнтовним напрямом державної політики. Така складна правова природа громадянських прав обумовлює різні підходи держав щодо їх закріплення. Деякі держави закріплюють громадянські права не як суб'єктивні права особи з відповідною можливістю їх судового захисту, а як завдання органів державної влади. У деяких країнах громадянські права закріплюються як цілі державної політики. В Україні зовсім інший підхід. Конституція України закріплює громадянські права, як гарантії недоторканості та невідчужуваності особи. Закріплення цих прав виступає безпосередньо механізмом захисту цих прав і можливістю їх юридичного захисту.

Вторгнення росії на територію України у 2022 році та введення воєнного стану, внесло зміни у національне законодавство та у механізм реалізації та захисту громадянських прав. Статтею 3 Указу Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24.02.2022 р. № 2102-IX, визначено, що на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [8]. Проте, чи правомірні зазначені обмеження, навіть якщо вони закріплені в Основному законі, посилаючись на їх довготривалу, складну історію становлення та закріплення. Ф.Д. Рузвельт у своїй відомій промові «Про стан у державі» 1941 року визначив чотири засадничі свободи, як головні принципи демократії, що їх повинні мати люди в усьому світі. Це свобода слова (право людини та всього народу на вільний вияв власної думки), свобода совісті (неможлива в обставинах будь-якої окупації, передбачає також свободу віросповідання), свобода від страху (право вільно створювати такі політичні, громадські, культурні й економічні організації, які людина вважає найкращими для нації), свобода від злиднів (справедливий соціальний устрій для усієї спільноти) [14]. Дана ідеологія стала фундаментом до організації патріотичного руху в Україні після Другої світової війни - Організації Оборони Чотирьох Свобід України (ООЧСУ), створеною на конференції представників українсько-американських організацій у Нью-Йорку 27 жовтня 1946 року. Ме-

тою діяльності цієї організації була підтримка українських націоналістів проти тоталітаризму радянської влади. За підтримки ООЧСУ на території України було утворена Українська повстанська армія, спільною метою яких було здобуття свободи, свого управління, своєї вільної держави [6]. Ці події є свідченням довготривалої та тяжкої боротьби за громадянські права, які є символом демократичної та незалежної України. Тому обмеження громадянських прав у наших реаліях не можуть ґрунтуватися виключно на правовому режимі воєнного стану. Такі, хоч і законні, обмеження мають бути виправданими. Громадянські права – це символ демократії та перемоги над тоталітарією, це вираження основних принципів права (гуманізм, рівність тощо).

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Громадянські права – це права, свободи та можливості людини, які згідно з її правовим статусом, визначені, закріплені та гарантовані державою, які є невідчужуваними та невід’ємними від людини, що визначають межі та заборони можливого втручання держави та суб’єктів владних повноважень в особисте життя людини та її можливості реалізації цих прав, а також права, які гарантують особі можливу участь у державно-управлінських процесах.

Громадянські права мають досить складну правову природу, щоб надати їм єдину загальну характеристику. Проте, за результатами дослідження, можна визначити наступні особливості: 1. Громадянські права є правами, що забезпечують невтручання з боку держави, але, водночас, без держави, яка визначає правовий статус особи, ці права неможливо реалізувати. 2. В залежності від прав, які реалізує особа, вона може перебувати у різних статусах - негативний (або вільний), активний, позитивний статус особи. 3. Громадянські права мають декларативний характер. Не важливо, чи використовує людина їх, чи утримується від їх використання, вони завжди мають бути під охороною держави.

Необхідно вважати, що нині в Україні набуває поширення теорія визнання людської гідності, яка є інтегративною властивістю природи людини та виступає як одна з конституційних джерел її основних прав. У зв’язку з цим у загальній теорії права сформовано антропологічну

інтеграцію людської гідності, розкриття якої визначається як самостійність людини як унікальної родової біологічної істоти. Держава має визнавати людину найвищою соціальною цінністю, легалізувати, легітимізувати, охороняти, захищати її права і свободи, гарантувати їх реальне здійснення. Вона повинна створювати для неї всі необхідні умови для гідної праці, надавати соціальну допомогу тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

Складна правова природа громадянських прав спричиняє відсутність єдиного загально визначеного термінологічного тлумачення громадянських прав, а також їх класифікації. У свою чергу, це має негативний вплив на можливість захисту цих прав, а також проведення моніторингових досліджень вимірювання рівня забезпечення та кількості порушень. Необхідним є проведення подальших досліджень у зазначеному напрямі.

Література

1. Велика українська енциклопедія. тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки». Укладачі: Бабка В.Л., Шумило М.М.; за ред. д.і.н., проф. Киридон А.М. – Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. – 152.
2. Дашковська О.Р. Покоління прав людини як соціальна форма опосередкування свободи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. Одеса, 2016 № 22. С. 4-7.
3. Джон Локк. Два трактати про правління / пер. з англ. Павло Содомора. Київ: Наш Формат, 2020. - 312 с.
4. Матвєєва Т.О. Французька буржуазна революція 1789-1794. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1 2017. С. 14-17. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/4.pdf.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: документ ООН від 16.12.1966. Ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
6. Організація Оборони Чотирьох Свобід України. Підтримка з-за океану: стаття рубрики Розсекречена історія Служби зовнішньої розвідки України від 01.03.2023 р. URL: <https://szru.gov.ua/history/stories/orhanizatsiya>

oborony-chotyrokhsvobid-ukrainy-pidtrymka-z-za-okeanu.

7. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман України). URL: <https://ombudsman.gov.ua/uk/gromadyanski-ta-politichni-prava>.

8. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р.

9. Софіюк Т.О. Прайвесі і концепція поколінь прав людини. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2020/2. С. 255-258. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/384-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-740-1-10-20210206.pdf>.

10. Чуб А.В. Класифікація суб'єктивних публічних прав приватної особи. *Юридичний Вісник*, 2020 № 4. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/15.pdf.

11. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році: доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%A3%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B7%D0%B0_2023_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf.

12. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2021 році: доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2021.pdf>.

13. Vašák K. Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to give Force of law to the Universal Declaration of Human Rights. UNESCO Courier. 1977. Vol. 11. P. 29–32.

14. The speech given by Franklin Delano Roosevelt, President of the U.S.A. to the U.S.A. Congress. Given on 6 Jan. 1941. URL: https://en.wikisource.org/wiki/The_Four_Freedoms_speech.

References

1. Velyka ukrainska entsyklopediia. tematychnyi reiestr hasel z napriamu «Iurydychni nauky».

Ukladachi: Babka V.L., Shumylo M.M.; za red. d.i.n., prof. Kyrydon A.M. – Kyiv: Derzhavna naukova ustanova «Entsyklopedychnе vydavnytstvo», 2017. – 152 s.

2. Dashkovska O.R. Pokolinnia prav liudyny yak sotsialna forma oposeredkuvannia svobody. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Yurysprudentsiia. Odesa, 2016 № 22. S. 4-7.

3. Dzhon Lокk. Dva traktaty pro pravlinnia / per. z anhl. Pavlo Sodomora. Kyiv: Nash Format, 2020. — 312 s.

4. Matvieieva T.O. Frantsuzska burzhuzna revoliutsiia 1789-1794. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 1/2017. S. 14-17. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/4.pdf.

5. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava: dokument OON vid 16.12.1966. Ratyfikovanyi Ukazom Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR vid 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

6. Orhanizatsiia Oborony Chotyrokhsvobid Ukrainy. Pidtrymka z-za okeanu: stattia rubryky Rozsekrechena istoriia Sluzhby zovnishnoi rozvidky Ukrainy vid 01.03.2023 r. URL: <https://szru.gov.ua/history/stories/orhanizatsiya-oborony-chotyrokhsvobid-ukrainy-pidtrymka-z-za-okeanu>.

7. Ofitsiynyi sait Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny (Ombudsman Ukrainy). URL: <https://ombudsman.gov.ua/uk/gromadyanski-ta-politichni-prava>.

8. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Uказ Prezydenta Ukrainy № 64/2022 від 24.02.2022 r.

9. Sofiiuk T.O. Praivesi i kontseptsiiia pokolin prav liudyny. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. Kyiv. 2020/2. S. 255-258. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/384-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-740-1-10-20210206.pdf>.

10. Chub A.V. Klyasyfikatsiia subiektyvnykh publichnykh prav pryvatnoi osoby. *Yurydychnyi Visnyk*, 2020/4. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/15.pdf.

11. Shchorichna dopovid pro stan doderzhannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini u 2023 rotsi: dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%B

E%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%A3%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B7%D0%B0_2023_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf.

12. Shchorichna dopovid pro stan doderzhannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini u 2021 rotsi: dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny. URL:

<https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2021.pdf>.

13. Vařák K. Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to give Force of law to the Universal Declaration of Human Rights. UNESCO Courier. 1977. Vol. 11. R. 29–32.

14. The speech given by Franklin Delano Roosevelt, President of the U.S.A. to the U.S.A. Congress. Given on 6 Jan. 1941. URL: https://en.wikisource.org/wiki/The_Four_Freedoms_speech.

Rostyslav Kaliuzhnyi, Veronika Oleshchenko

THE LEGAL NATURE OF CIVIL RIGHTS AS A THEORETICAL CONCEPT

National Aviation University
Lubomyr Husar Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mails: verona21.ua@gmail.com, rostyslav.kaliuzhnyi@npp.nau.edu.ua

*The purpose is aimed at studying the legal nature of civil rights. **Research methods:** applied general scientific and special legal methods of scientific knowledge, in particular: system-structural method, observation method, generalization method, methods of analysis and synthesis. **Results:** civil rights have a rather complex legal nature to give them a single general characteristic. Nevertheless, according to the results of the study, the following features can be determined: 1. Civil rights are rights that ensure non-interference on the part of the state, but at the same time, without a state that determines the legal status of a person, these rights cannot be realized. 2. Depending on the rights that a person realizes, he may be in different statuses - negative (or free), active, positive status of a person. 3. Civil rights are declarative. It does not matter whether a person uses them or refrains from using them, they should always be under the protection of the state. **Discussion:** it is determined that the complex legal nature of civil rights creates limited opportunities for their interpretation and classification and further protection. It is also established that civil rights are rights with a long and complex history of their formation, which should be taken into account in modern legislative changes. The complex legal nature of civil rights causes the absence of a single generally defined terminological interpretation of civil rights, as well as their classification. In turn, this has a negative impact on the ability to protect these rights, as well as conducting monitoring studies to measure the level of security and the number of violations. It is necessary to conduct further research in this direction.*

***Key words:** civil rights; legal nature; human rights generation; first generation rights; legal status of a person.*

Стаття надійшла до редакції 20.05.2024